

ŠIAULIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS BENDROJO UGDYMO PROGRAMAS ĮGYVENDINANČIŲ MOKYKLŲ PAŽANGA 2019 M.

Apibendrintų veiklos kokybės įsivertinimo duomenų ir pažangos ataskaitų analizė

Pažangą matuojančių Savivaldybės BUM aprėptis

2019 m. pažangos ataskaitas Nacionalinei švietimo agentūrai (toliau – NŠA) teikė 19 Šiaulių rajono savivaldybės (toliau – Savivaldybė) bendrojo ugdymo programos įgyvendinančių mokyklų (toliau – BUM), t. y. 95 proc. visų Savivaldybės BUM (palyginimui: 2018 m. pažangos ataskaitas teikė 95 proc., 2017 m. – 80 proc., 2016 m. – 62 proc. BUM).

Metodologinis pažangos matavimo pagrindas

BUM pažanga grindžiama veiklos kokybės įsivertinimo rodiklių duomenimis. Įsivertinant veiklos kokybę visose įstaigose taikytas įsivertinimo modelis, pagrįstas Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programos, veiklos kokybės įsivertinimo metodika¹ (toliau – Įsivertinimo metodika), kuri remiasi Geros mokyklos koncepcijos nuostatomis. Mokyklose taikytą įsivertinimo modelį sudaro 4 priežastiniais ryšiais susijusios vertinimo / veiklos sritys (11 temų, 25 rodikliai, 67 rodiklių aspektai, kurie Įsivertinimo metodikoje pateikiami kaip raktiniai žodžiai²):

- Rezultatai. Ši sritis įsivertinimo metodikoje traktuojama kaip kitų trijų vertinimo sričių pasekmė.
- Ugdymas(is) ir mokinių patirtys. Ši sritis svarbi tuo, kad lemia ugdymo rezultatus dviem ugdymo aspektais: formaliuoju ugdymu ir visu mokyklos gyvenimu.
- Ugdymo aplinkos.
- Lyderystė ir įgalinanti vadyba – sritis, turinti tiesioginės įtakos ugdymo aplinkų bei ugdymo(si) kokybei.

Veiklos kokybės įsivertinimo modelis apima 5 etapus³:

- veiklos tobulinimas,
- veiklos kokybės duomenų analizė,
- stipriųjų ir silpnųjų veiklos aspektų nustatymas,
- bendruomenės susitarimas dėl kitais metais tobulintinų veiklos sričių,
- informacijos apie veiklos kokybę ir įstaigos pažangą viešinimas / pažangos ataskaitų teikimas.

Mokyklos turi galimybę savarankiškai nuspręsti, kokiais ciklais – mokslo ar kalendorinių metų – organizuoti veiklos kokybės įsivertinimą⁴.

Veiklos tobulinimas Savivaldybės BUM 2019 m.

2019 m., kaip ir ankstesniais, tobulinant veiklą dažniausiai orientuotasi į mokinių ugdymo organizavimo bei mokymosi kokybės gerinimą. Lyginant su 2018 m., sumažėjo BUM, tobulinusių veiklą rezultatų srityje (nuo 6 BUM 2018 m. iki 4 BUM 2019 m.). Tikėtina, kad šį pokytį galima aiškinti teisingu veiklos sričių tarpusavio priežastingumo suvokimu (tokių veiklos aspektų, kaip

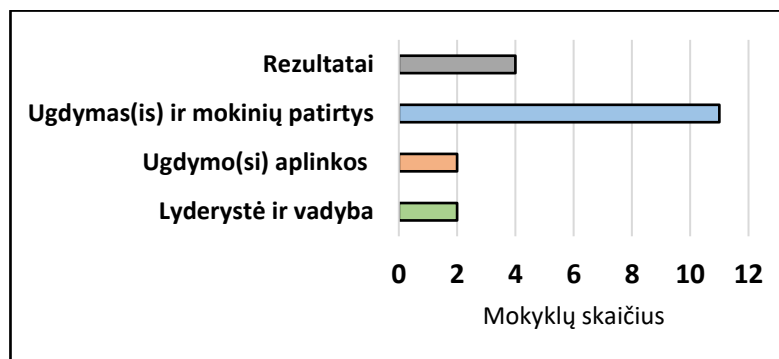
¹ Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. V-267 “Dėl mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programos, veiklos kokybės įsivertinimo metodikos patvirtinimo”. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/2%20Metodika.pdf>

² Čia ir kitur BUV veiklos sričių, rodiklių, raktinių žodžių pavadinimai atitinka Įsivertinimo metodikoje vartojamas sąvokas.

³ BUM veiklos kokybės įsivertinimo proceso etapų eiliškumas yra sąlyginis, nes BUM veiklos kokybės įsivertinimas yra nenutrūkstantis procesas.

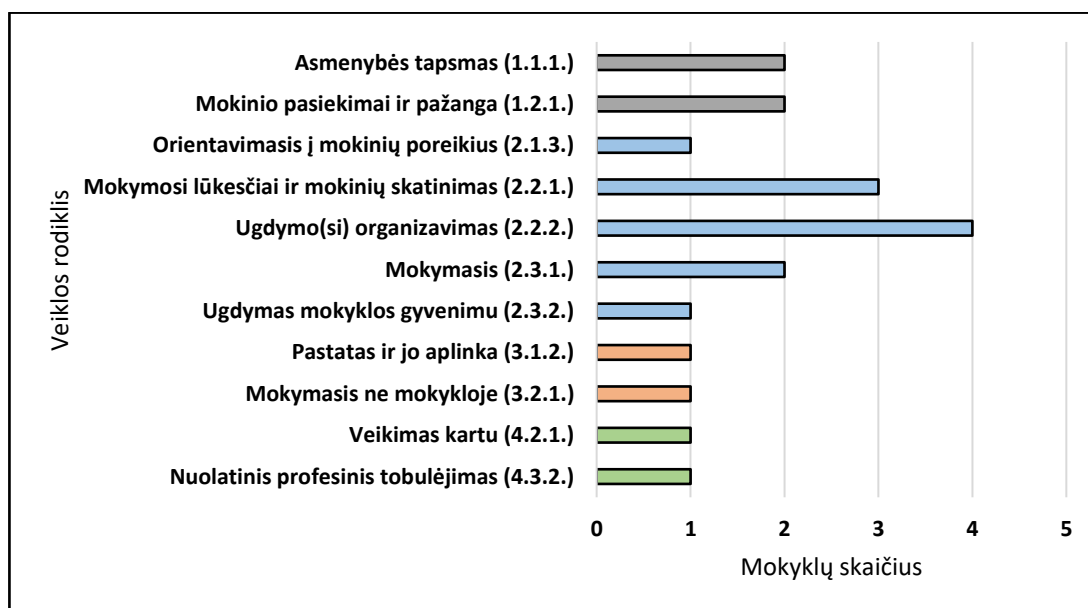
⁴ Savivaldybės BUM Pažangos ataskaitų analizės rezultatai pateikiami už 2019 m. Toks apibendrinimas – sąlyginis, analizei naudoti tiek 2019 m., tiek ir 2018–2019 m. BUM veiklos kokybės įsivertinimo duomenys.

mokinio asmenybės branda, mokinių pasiekimai ir pažanga, mokyklos pasiekimai ir pažanga, kokybę lemia kitų veiklos sričių ypatumai). Apibendrinti duomenys pateikiami 1 paveiksle.

1 pav. 2019 m. Savivaldybės BUM tobulintos veiklos sritys

Kaip matyti 1 paveiksle, tik 2 Savivaldybės BUM 2019 m. tobulino veiklas, susijusias su lyderyste ir vadyba: *Meškuičių gimnazijoje* buvo kryptingai skatinamas nuolatinis pedagogų profesinis tobulėjimas, o *Kairių pagrindinėje mokykloje* – bendradarbiavimas komandomis. Čia verta akcentuoti moksliniais tyrimais pagrįstą švietimo politikos nuostatą, teigiančią, kad efektyvus vadovavimas mokyklai teigiamai veikia mokinių pasiekimus, mokymo kokybę ir personalo motyvaciją⁵. Mokyklų bendruomenėms būtų prasminga atkreipti dėmesį į tai, kad būtent lyderystės ir vadybos srities veiklų aspektai, tokie kaip aiški, vienijanti, įkvepianti organizacijos vizija, dialogo ir susitarimų kultūra, veiksmingas administravimas, pasidalytoji lyderystė, yra svarbiausi veiksniai, lemiantys įstaigos pažangos kryptį ir spartą. Savivaldybės BUM tobulintų veiklų pasiskirstymas pagal rodiklius pateiktas 2 paveiksle.

2 pav. 2019 m. tobulinti veiklos rodikliai

Kaip pavaizduota 2 paveiksle, 2018–2019 m. m. dažniausiai tobulinti tie veiklos rodikliai, kurie turi daugiausiai įtakos mokyklos veiklos kokybei, t. y.: ugdymo(si) organizavimas, mokymosi lūkesčiai ir mokinių skatinimas, mokymasis, asmenybės tapsmas, mokinio pasiekimai bei pažanga.

⁵ Tarybos išvados dėl veiksmingos lyderystės švietimo srityje. Europos Sąjungos taryba. Briuselis, 2013 m. Prieiga per internetą: <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LT&f=ST%2015587%202013%20INIT>

Dviejų pastarųjų mokslo metų pažangos ataskaitų lyginamoji analizė parodė, kad 2019 m. tobulinant sritį „Ugdymas(is) ir mokinių patirtys“ daugeliu atvejų buvo orientuotasi į tuos pačius, 2018 m. tobulintus rodiklius (žr. lentelę).

Eil. Nr.	Tobulintos veiklos (veiklos rodiklio numeris)	
	2017–2018 m. m.	2018–2019 m. m.
1.	Orientavimasis į mokinių poreikius (2.1.3.)	
2.	Mokymosi lūkesčiai ir mokinių skatinimas (2.2.1.)	
3.	Ugdymo(si) organizavimas (2.2.2.)	
4.	Ugdymas mokyklos gyvenimu (2.3.2.)	
5.	Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo įvairovė (2.4.1.)	Mokymasis (2.3.1.)

Gilesnė / semantinė BUM duomenų analizė leido pamatyti, kad, nepaisant tobulinti pasirinktų tų pačių rodiklių, 2019 m. tobulinant veiklas akcentuoti kiti veiklos aspektai:

- Didinant lūkesčius dėl mokinių mokymosi (2.2.1.), 2018 m. orientuotasi į tikėjimo mokinio galiomis stiprinimą, o 2019 m. kryptingai koncentruotasi į Geros mokyklos koncepcijoje akcentuojamą mokymosi prasmės stiprinimą.
- Tobulinant ugdymo organizavimą (2.2.2.), mokyklų dėmesys perkeltas nuo klasės valdymo link ugdymo įvairovės didinimo atsižvelgiant į skirtingus / individualius mokinių ugdymosi poreikius.
- Plėtojant ugdymo mokyklos gyvenimu galimybes (2.3.2.), dažniau akcentuojamas nebe mikroklimato gerinimas, o mokinių asmeninės lyderystės bei socialumo skatinimas.

Apibendrinant verta pabrėžti, kad 2019 m. dauguma BUM, tobulindamos srities „Ugdymas(is) ir mokinių patirtys“ veiklas, savo dėmesį nuo pirmosios srities pavadinimo dalies – „Ugdymas“, perkėlė į antrąją pavadinimo dalį – „Mokinių patirtys“. Tai iliustruoja nors ir nesparčiai, tačiau konceptualią profesinių nuostatų kaitos tendenciją Savivaldybės BUM: nuo tradicinės link šiuolaikinės, pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis grindžiamos, pedagogikos.

BUM pažangos ataskaitose pateikti duomenys rodo, kad daugeliu atvejų veikla tobulinta pakankamai veiksmingai, mokyklose stebimi pozityvūs įstaigose vykstančių procesų pokyčiai:

- Didėja pedagogų kolegialaus bendradarbiavimo veiksmingumas; dalyje mokyklų stiprėja dialogo / tarimosi ir komandinio darbo kultūra.
- Mokyklose didėja ugdymo būdų / formų / metodų įvairovė: dažniau taikomas projektinio ugdymo metodas, intensyvinama tarpdalykinė integracija, vis dažniau naudojamos netradicinės ugdymo aplinkos.
- Didėja mokymosi pagalbos veiksmingumas.
- Pastebimos mokinių savivaldaus mokymosi apraiškos.
- Akivaizdžiai gerėja dalies mokyklų ugdymo(si) patalpų kokybė.

Nemenkinant Savivaldybės BUM pasiekimų, būtina pabrėžti, kad vienas svarbiausių ugdymo įstaigos pažangos požymių yra tinkamas misijos įgyvendinimas, t. y. geri (pageidaujami) mokymo(si) rezultatai ir turtingos, prasmingos gyvenimo mokykloje patirtys. Todėl, vertinant pažangą yra būtina žinoti kokį poveikį pasirinktos veiklos tobulinimas daro ne tik procesams, bet ir rezultatams. Tačiau, analizuojant pažangos ataskaitas pastebėta, kad ne visos Savivaldybės BUM aiškiai / tiksliai įvardino tobulintos veiklos poveikį mokinio brandai, pasiekimams ir pažangai:

- Tik 30 proc. mokyklų (*Drąsučių, Ginkūnų Sofijos ir Vladimiro Zubovų, Pakapės mokyklos, Kuršėnų Stasio Anglickio progimnazija, Kužių gimnazija, Raudėnų mokykla-daugiafunkcis centras*) įvardino konkretų veiklos tobulinimo rezultatą: pagerėjusius akademinis mokinių pasiekimus, aukštesniu ar pagrindiniu lygmeniu besimokančių mokinių skaičiaus pokyčius, tam tikrus mokinių asmenybės brandos rodiklius. Tokias išvadas paminėtosios mokyklos grindė NMPP, metinių pasiekimų

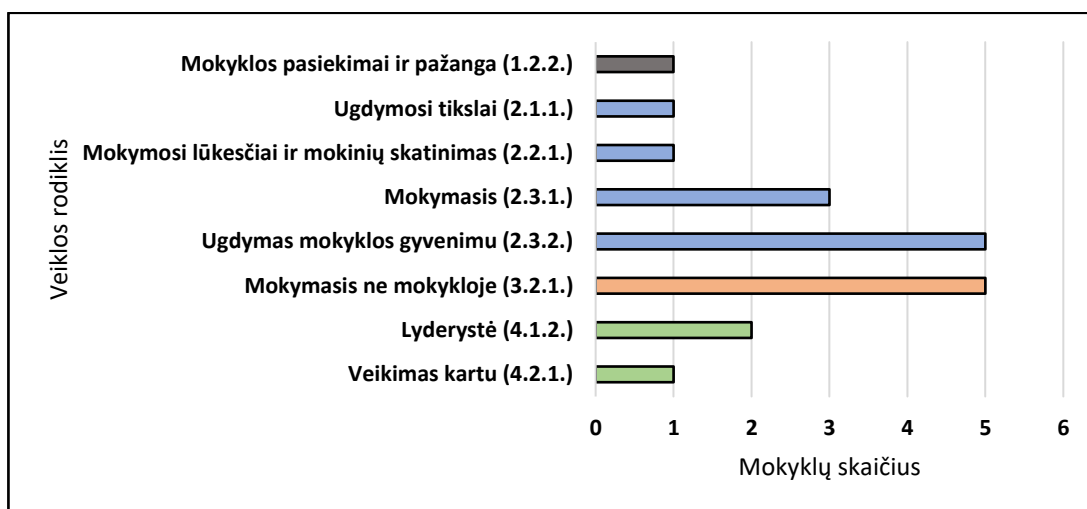
vertinimo, mokinių bendrųjų kompetencijų vertinimo, mokyklos ar individualios mokinio pažangos vertinimo duomenimis.

- Dalis mokyklų (*Kuršėnų Pavenčių mokykla-daugiafunkcis centras, Kuršėnų Daugėlių pagrindinė mokykla, Šakynos bei Šilėnų mokyklos*), nurodydamos veiklos tobulinimo poveikį, orientavosi į mokinių pasiekimus ir pažangą, tačiau nepateigė konkrečių duomenų savo teiginiams pagrįsti, pvz.⁶: „sumažėjo neigiamų vertinimų“, „gerėja mokinių mokymosi metiniai rezultatai, palyginus su praėjusiais metais“, „mokiniai tapo atviresni kaitai, kūrybiškesni...“, „pasirinktos veiklos tobulinimas padėjo išlaikyti tą patį pasiektą Nacionalinio pasiekimų patikrinimo rezultatų lygmenį...“.
- Visos likusios Savivaldybės BUM, vertindamos veiklų tobulinimo poveikį mokinių pasiekimams ir pažangai, akcentavo ne rezultata, o procesus, pvz.: „daugėja mokytojų, kurie naują pamokos medžiagą pristato įvairesniais, inovatyviais mokymo(si) būdais, taip siekia geresnių mokymo(si) rezultatų“, „visi mokiniai išsikėlė asmeninius ugdymosi lūkesčius ir tikslus“, „dauguma mokinių nuosekliai siekė išsikeltų tikslų ir lūkesčių“, „kryptingai bendradarbiaudami mokytojai veda integruotas pamokas, renginius, kartu su mokiniais dalyvauja projektinėje bei pažintinėje kultūrinėje veikloje“, „kuriamos naujos ir puoselėjamos senosios mokyklos tradicijos, įtraukiant visą bendruomenę“ ir pan.

Pateikti pastebėjimai skatina daryti prielaidą, kad didžioji dauguma (13 iš 19) Savivaldybės BUM, negalėjusių tiksliai nurodyti tobulintų veiklų poveikio mokinių brandai, pasiekimams ir / ar pažangai, nėra numačiusios kiekybinių ir kokybinių rodiklių, kuriais būtų grindžiamas įstaigos pažangos vertinimas arba nerenka duomenų sprendimams pagrįsti.

Stiprieji Savivaldybės BUM veiklos aspektai

Daugumos BUM pasirinkimas 2019 m. tobulinti ugdymo(si) procesus darė įtakos veiklos kokybės įsivertinimo rezultatams: daugiau nei pusėje (10 iš 19) įstaigų geriausiai vertinti srities „Ugdymas(is) ir mokinių patirtys“ veiklos rodikliai (2.1.1., 2.2.1., 2.3.1., 2.3.2.) (žr. 3 pav.).

3 pav. Stiprieji BUM veiklos rodikliai (2019 m.)

Svarbu pažymėti, kad pažangos ataskaitose pateikti duomenys iliustruoja intensyvėjančią Geros mokyklos požymių raišką Savivaldybės BUM. Tokia įžvalga grindžiama šiais faktais:

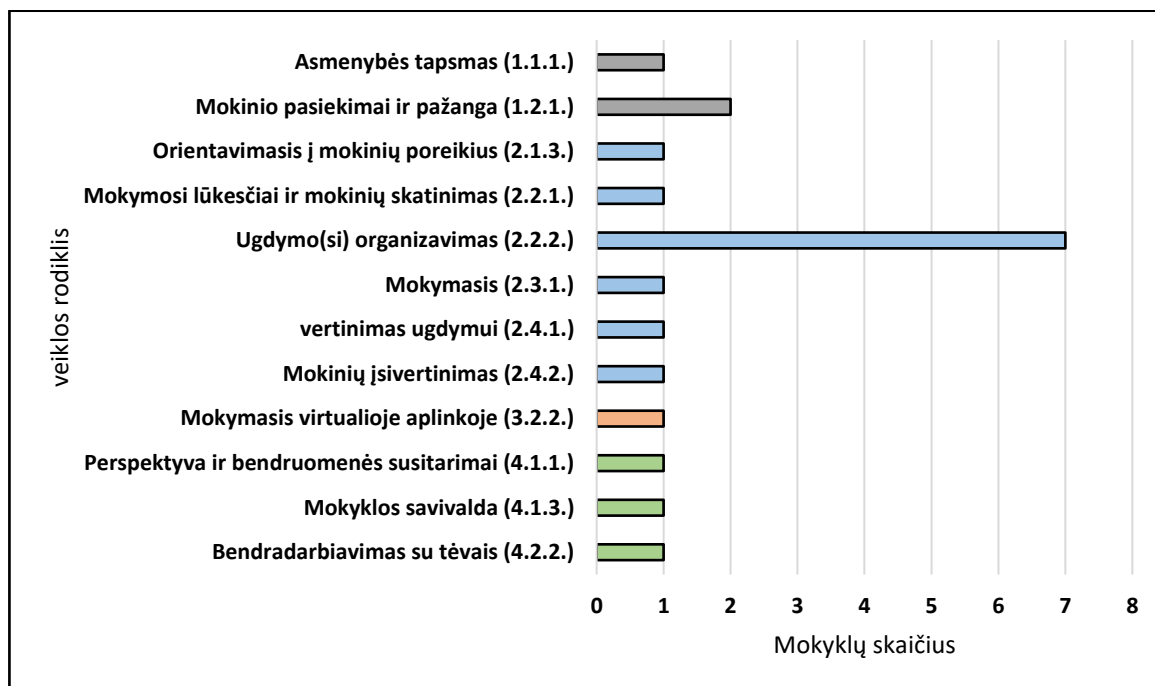
- 2018 m. BUM stiprieji veiklos aspektai daugeliu atvejų (10 iš 19) buvo siejami su ugdymo planavimu bei vadovavimu mokymuisi, kas iliustruoja tradicinių paradigminių nuostatų, kuriomis akcentuojama pedagoginio poveikio reikšmė, vyravimą.

⁶ Čia ir kitur cituojami Savivaldybės BUM pateiktų pažangos ataskaitų tekstai. Kalba nekoreguota.

- 2019 m., įvardinant stipriuosius veiklos aspektus, dažniausiai (11 atvejų iš 19) akcentuotos mokinių mokymosi patirtys, ugdymas mokyklos gyvenimu, bendradarbiavimo kultūra bei lyderystė mokymuisi. Būtent šie veiklos aspektai yra ypatingai aktualizuojami Geros mokyklos koncepcijoje.

Silpnieji Savivaldybės BUM veiklos aspektai

Didesnėje dalyje Savivaldybės BUM žemiausiai įsivertintos veiklos, susijusios su ugdymo organizavimu bei kitais srities „Ugdymas(is) ir mokinių patirtys“ veiklos rodikliais (2.1.3., 2.2.1., 2.2.2., 2.3.1., 2.4.1., 2.4.2.) (žr. 4 pav.).

4 pav. Silpnieji BUM veiklos rodikliai (2019 m.)

Semantinė pažangos ataskaitų turinio analizė leido išvelgti esmines ugdymo(si) organizavimo (2.2.2. rodiklis) Savivaldybės BUM problemas:

- Keturiuose įstaigose (*Kuršėnų Daugėlių, Bubių, Šilėnų mokyklos, Aukštelkės mokykla-daugiafunkcis centras*) nepakankamai veiksmingai diferencijuojamas, individualizuojamas ir / ar suasmeninamas ugdymo turinys.
- *Kužių gimnazijoje* išryškėjo nepakankama ugdymo įvairovė. Mokinių teigimu „per pamokas daugiausiai kalba mokytojas“.
- *Kuršėnų Stasio Anglickio progimnazijoje* nustatyta, kad „mokytojai, taikydami dalyko vidinę ar tarpdalykinę integraciją, nepakankamai tinkamai parenka ugdymo(si) metodus, formas, užduotis bei veiklas, kurios padėtų mokiniams įgyti prasmingos patirties“.
- *Naisių mokykloje*, kurioje 2019 m. mokėsi 57 mokiniai (19 – pagal pradinio ugdymo programą, 38 – pagal pagrindinio ugdymo programą), o vidutinis klasės mokinių skaičius – 10 mokinių, kaip silpnoji mokyklos veiklos sritis įvardintas klasės valdymas: „mokinių elgesys nevaldomas aiškiomis, sutartomis taisyklėmis, asmeniniu mokinio įsipareigojimu, socialiniu emociniu ugdymu, pageidaujamo elgesio skatinimu“.

Apibendrinant silpnųjų Savivaldybės BUM veiklos aspektų analizę verta paminėti, kad tokie veiklos kokybės įsivertinimo rezultatai atitinka nacionalines mokyklų įsivertinimo ir pažangos tendencijas: pusė šalies BUM, 2019 m. įsivertinus veiklos kokybę, veiklos sritį „Ugdymas(ir) ir

mokinių patirtys“ įvardino kaip stipriąją, panašus skaičius mokyklų (56 proc.) – šią sritį traktavo kaip silpnąją, o 61 proc. mokyklų – būtent šią veiklos sritį rinkosi tobulinti⁷.

2019–2020 m. m. Savivaldybės BUM pasirinktos tobulinti veiklos

Dauguma BUM (*Bazilionų ir Kuršėnų Pavenčių mokyklos-daugiafunkciai centrai, Kuršėnų Lauryno Ivinskio ir Kužių gimnazijos, Kuršėnų Stasio Anglickio progimnazija bei Bubių, Drąsučių, Ginkūnų Sofijos ir Vladimiro Zubovų, Pakapės, Šakynos, Šilėnų, Voveriškių mokyklos*) pasirinko tobulinti tas veiklos sritis, kurios buvo įvertintos žemiausiai. Dalis mokyklų (*Meškuičių gimnazija, Aukštelkės ir Raudėnų mokyklos-daugiafunkciai centrai, Kairių pagrindinė mokykla, Kuršėnų Daugėlių ir Naisių mokyklos*) ieškojo tiesioginių silpnaisiais pripažintų veiklos aspektų sąsajų su kitais veiklos rodikliais ir rinkosi kitais mokslo metais tobulinti tas veiklas, kurios, tikėtina, sudarys galimybių veiksmingai spręsti nustatytas problemas. *Gruzdžių gimnazija*, 2019 m. m. tobulinusi mokinių pasiekimus ir pažangą (1.2.1.), silpnuoju veiklos aspektu įvardinusi vertinimą ugdymui (2.4.1.), 2020 m. tobulinti tikslingai pasirinko tą patį rodiklį – mokinių pasiekimus ir pažangą (1.2.1.). Detaliai išanalizavus pastarosios įstaigos pateiktą pažangos ataskaitą, išryškėja tokio sprendimo racionalumas: nors vis „daugiau mokinių geba įsivertinti savo pasiekimus, išsikelti mokymosi tikslus, susirasti reikiamą informaciją, <...> mokyti bendradarbiaujant...“, nustatyta, kad tik „56 proc. dalykų mokytojų, stebi mokinių asmeninę pažangą, fiksuoja, įvertina ir aptaria mokinio darbą pamokoje; 58 proc. dalykų mokytojų, siekdami geresnių mokymo(si) rezultatų, įvairiais patraukliais būdais pristato naują pamokos medžiagą“.

Apibendrinimas:

- 2019 m. Savivaldybės BUM pažangos ataskaitų analizė rodo, kad mokyklos daugeliu atveju tobulina sritis, kurios turi daugiausiai įtakos mokyklos veiklos kokybei, t. y. rezultatai, ugdymas(is) ir mokinių patirtys. Dažniausiai tobulinamas rodiklis – ugdymo(si) organizavimas.
- Lyginant su ankstesnių metų mokyklų pateiktais duomenimis nustatyta, kad didėja BUM dėmesys mokinio asmenybės brandos aspektams rezultatų srityje ir mokinių mokymosi aspektams (savaldumas mokantis, mokymosi socialumas) ugdymo(si) ir mokinių patirčių srityje.
- Lyderystės ir vadybos sritis yra viena iš rečiausiai tobulinamų sričių. Šią sritį pasirinkusios tobulinti mokyklos orientavosi į bendradarbiavimo kultūros puoselėjimą (rodiklis – Veikimas kartu) bei atkaklų ir nuoseklių profesinį tobulėjimą (rodiklis – Nuolatinis profesinis tobulėjimas). Per 2 pastaruosius mokslo metus nei viena mokykla nesiėmė tobulinti lyderystės ir vadybos srities veiklų, kurios ne tik turi įtakos ugdymo proceso kokybei, bet ir lemia mokyklos, kaip organizacijos, pažangos spartą, t. y.: vizijos bendrumas, veiklos kryptingumas, sprendimų pagrįstumas, tobulinimo kultūra (rodiklis – perspektyva ir bendruomenės susitarimai) bei pasidalytoji lyderystė ir / ar lyderystė mokymui(si) (rodiklis – lyderystė).
- Kokybinė pažangos ataskaitų turinio analizė parodė, kad kinta Savivaldybės BUM bendruomenių požiūris į ugdymo(si) procesus. Vertinant mokyklų veiklos kokybę pradedami akcentuoti ne pedagoginio poveikio, bet mokinių ir mokytojų socialinės sąveikos bei mokinių mokymosi socialumo aspektai. Šie pokyčiai leidžia tikėtis šiuolaikinės pedagoginės paradigmos nuostatų, grindžiamų asmens vertingumo, individualumo, savivaldaus mokymosi idėjomis, raiškos intensyvėjimo.

⁷ Bendrojo ugdymo mokyklų 2019 metų įsivertinimas ir pažanga. Nacionalinė švietimo agentūra, vaizdo įrašas, 2020-08-28. Prieiga per internetą: <https://mokytojojtv.emokykla.lt/2020/08/bendrojo-ugdymo-mokyklu-2019-metu.html>

- Tik dalis Savivaldybės BUM tikslingai renka kiekybinius bei kokybinius duomenis ir operuoja jais, grindžiant sprendimus. Įstaigoms vertėtų apsibrėžti konkrečius kiekybinius ir kokybinius veiklos bei rezultatų rodiklius, padėsiančius objektyviai vertinti mokyklos, kaip organizacijos pažangą bei stebėti jos raidą. Tai, savo ruožtu, sudarytų galimybių veiksmingai siekti nacionaliniu lygmeniu strategiškai aktualaus tikslo – įdiegti duomenų analize ir įsivertinimu grįstą švietimo kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną⁸.

Parengė:

Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė Margarita Pavilionienė

⁸ LR Seimo 2013-12-23 nutarimu Nr. XII-745 patvirtinta Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija.